

**OSNUTEK PREDLOGA
ZAKONA O SLOVENSKI MATICI**
»nelektorirano besedilo«

Ljubljana, september 2016

I. UVOD

1. OCENA STANJA IN RAZLOGI ZA SPREJEM PREDLOGA ZAKONA

Slovenska matica ima tradicijo 152 let nepretrganega kulturnega in znanstvenega dela, kar je za tovrstne ustanove redkost tudi v evropskem prostoru.

Slovenska matica je bila na pobudo mariborskih »rodoljubov« ustanovljena leta 1864 s prostovoljnimi prispevki izobražencev, trgovcev in podjetnikov z namenom, da bi v slovenskem jeziku tiskala zahtevnejša dela z najrazličnejših področij, dvigovala raven izobraženosti in znanja, ustvarjala slovensko terminologijo za različne stroke itd. Pri večjih evropskih narodih so tovrstne naloge opravljale univerze in akademije, slovenski narod, ki je bil le manjši narod znotraj večnarodne Habsburške monarhije, pa tedaj tovrstnih ustanov še ni imel. Pri večini slovanskih narodov, ki niso imeli svoje državnosti, so v te namene ustanovili narodne »matice«, temu zgledu pa so sledili tudi slovenski izobraženci. Da ne bi zaostajali v kulturnem in znanstvenem razvoju, so morala naloge, ki so jih pri večjih narodih opravljale državne poklicne ustanove, prevzeti ljubiteljska kulturna društva, ki so jih Slovenci ustanavljali po demokratizaciji življenja v avstrijskem delu monarhije v šestdesetih letih 19. stoletja. Slovenci so bili pri tem na slabšem tudi v primerjavi z drugimi slovanskimi narodi v tem delu monarhije, saj so Poljaki in Čehi, sklicujoč se na svoje zgodovinske pravice, od centralnih državnih oblasti iztržili več pravic.

Takratna Avstrija je podpirala ustanavljanje tovrstnih društev, o čemer priča tudi osebni prispevek cesarja Franca Jožefa za njeno ustanovitev (v znesku 500 goldinarjev). Svoj vrhunec je Slovenska matica doživela na začetku 20. stoletja, ko so njene knjige izhajale v visokih nakladah in je vzdrževala stike z univerzami in akademijami od Londona do Peterburga, kar dokazuje, da je Slovincem nadomeščala ustanove, ki so jih imeli narodi, ki so dosegli oblikovanje svojih nacionalnih držav, ustanovljene kot osrednje državne poklicne ustanove. Med prvo svetovno vojno je prišla v konflikt z oblastjo zaradi izdaje knjige o ravnanju avstrijskega vojaštva v anektirani Bosni, zato je bila njena posest konfiscirana. Med obema vojnama je nadaljevala delo in pomagala pri ustanavljanju Akademije znanosti in umetnosti (sedanje Slovenske akademije znanosti in umetnosti). Septembra 1941 se je v prostorih Slovenske matice ilegalno na svojem prvem zasedanju sestal Kulturni plenum OF, leta 1944 je bilo njeno delo z dekretom nemške uprave drugič ustavljeno, spet zaradi knjižnih izdaj, med njimi geografske monografije Slovenija. Po drugi svetovni vojni se je s težavo pobrala na noge, novim oblastem se je zdela ustanova preveč »konservativna«, premoženje je bilo nacionalizirano. Vendar pa je prevladalo stališče, da je Slovensko matico treba obdržati in njeno delo subvencionirati.

Kljub spremenjenim državnim okvirom in kulturnopolitičnim okoliščinam, v katerih je delovala, je Slovenska matica vseskozi sledila ciljem, ki so jih imeli v mislih že njeni ustanovitelji pred več kot stoletjem in pol. Danes je znanstvena in kulturna ustanova, ki prireja znanstvena srečanja o najrazličnejših problemih slovenske kulture in družbe ter njene prihodnosti. Hkrati je založba, ki skrbi za izdajanje kvalitetnih in izvirnih del ter prevodov humanistike, naravoslovja in tehnike. Je pomembno središče kulturne in znanstvene dejavnosti v Sloveniji in zamejstvu, ki združuje več kot 300 rednih in častnih članov – vrhunskih umetnikov, znanstvenikov in kulturnih delavcev – pri njenem delu pa sodeluje tudi veliko število zunanjih sodelavcev. Svoje kulturne in znanstvene naloge uresničuje, poleg rednega dela v področnih delovnih sekcijah, tudi s številnimi javnimi kulturnimi prireditvami, simpoziji, predavanji, okroglimi mizami in vrhunsko založniško dejavnostjo.

Kar Slovensko matico še danes razlikuje od sorodnih ustanov, je njeno poslanstvo pri zbliževanju izobražencev zelo različnih usmeritev. Matica tako izkazuje javni interes na različnih področjih kulturnega in znanstvenega delovanja. Zaradi kulturne tradicije, ki izhaja iz 19. stoletja, pri zahodnoevropskih narodih takšnih Matic ne najdemo in zato tudi njen položaj skozi zgodovino in danes ni primerljiv z znanstvenimi in kulturnimi ustanovami v zahodnoevropskih državah.

Na kulturnem področju pripravlja Slovenska matica predstavitve in pogovore o knjigah in književnikih, simpozije, predavanja in okrogle mize, na katerih so v ospredju posamezni problemi iz preteklosti ali aktualne težave, s katerimi se srečujemo Slovenci in Slovenija. Posebnost večjih simpozijev ali okroglih miz v organizaciji Slovenske matice je v tem, da v nasprotju z večino slovenskih kulturnih in znanstvenih ustanov, ki na tovrstnih prireditvah združijo strokovnjake ožjih strokovnih usmeritev, na prireditvah Slovenske matice sodelujejo strokovnjaki zelo različnih profilov in usmeritev. Je tudi med danes redkimi organizatorji, ki na svojih prireditvah redno gosti izobražence iz celotnega slovenskega etničnega prostora.

Enako velja tudi za prireditve, na katerih se izkazuje javni interes na področju znanstvenega delovanja. Na simpozijih v organizaciji Slovenske matice družno sodelujejo strokovnjaki iz humanističnih, naravoslovnih, tehniških in medicinskih znanosti, česar na ože usmerjenih znanstvenih srečanjih skorajda ne srečujemo več. Še poseben javni interes v znanstveni dejavnosti pa Slovenska matica izkazuje v znanstvenem založniškem programu. Potem ko so bila v času tranzicije največja slovenska založniška podjetja privatizirana, je začela njihova programska politika močnejše slediti tržnemu interesu po dobičku. V nasprotju z njihovo dejavnostjo, v kateri so zamrle nekdanje pomembne zbirke, je Slovenska matica ohranila ali še okrepila izdajanje knjig v zbirkah, kot je Filozofska knjižnica, ali celo začela z izdajanjem novih zbirk, npr. Zgodovino držav in narodov. Izdaje tovrstnih knjig oz. zbirk v pretežno k profitu usmerjeni dejavnosti zasebnih založniških podjetij nimajo takšnega mesta, kot ga imajo pri Slovenski matici.

Leta 2014 je Slovenska matica praznovala 150 let svojega nepretrganega delovanja, kar jo tudi v evropskem prostoru uvršča med najstarejše tovrstne kulturne ustanove. Sodeluje tudi s sorodnimi maticami drugih slovanskih narodov.

Slovenska matica ima status društva v javnem interesu, pri tem pa je njeno financiranje kljub vsestransko prepoznavnemu pomenu in tradicionalni vlogi v družbi neurejeno, odvisno zgolj od posamičnih subvencij Javne agencije za knjigo za del njene dejavnosti, občasnih sponzorjev in skromne podpore članstva in pristojnega ministrstva. To je razlog, da je njeno visoko strokovno delovanje, ki ga je zagotavljala v preteklih 152 letih, vse bolj ogroženo.

Ureditev statusa, delovanja in financiranja Slovenske matice podpira tudi Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Slovenska matica je bila pobudnica ustanovitve SAZU pred 2. svetovno vojno, znanstveno delovanje obeh ustanov pa je programsko povezano. Tudi zato je v Statutu Slovenske matice v 29. členu določeno, da v primeru prenehanja njenega delovanja prevzame njeno premoženje Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Trajno rešitev nadaljnjega delovanja Slovenske matice, ki je v javnem interesu, v tem trenutku lahko zagotovi zgolj sistemska ureditev statusa in financiranja najnujnejših stalnih stroškov njenega delovanja, ki bo omogočila stabilno, vsaj v osnovnem obsegu manj obremenjeno programsko delovanje Slovenske matice.

Kratka zgodovina dela Slovenske matice

Slovenska matica je najstarejša slovenska kulturno-znanstvena institucija ki so jo leta 1863 v

Habsburški monarhiji ustanovili slovenski izobraženci in gospodarstveniki z namenom, da bi tiskala slovenske znanstvene in leposlovne knjige ter se ukvarjala z znanstveno dejavnostjo. Leta 1864 je njeno ustanovitev potrdil cesar Franc Jožef. Njen prvi predsednik je bil Lovro Toman, prvi tajnik pa Fran Levstik. Kmalu je razvila široko založniško in znanstveno delovanje, ki je vrhunec doseglo ob prelomu stoletja. Med prvo svetovno vojno je bilo njeno delo za kratek čas ustavljeno in njeno premoženje konfiscirano. To se je zgodilo še enkrat leta 1944, ko je nemška uprava zaplenila celotno naklado Melikove Slovenije in drugih knjig. Septembra 1941 se je sestal v prostorih Maticе pod pretvezo, da gre za sejo njenega predsedstva, Kulturni plenum OF pod vodstvom Prežihovega Voranca in Edvarda Kocbeka. Slovenska matica je spodbujala ustanovitev ljubljanske univerze in ji ob nastanku poklonila svojo bogato knjižnico. Pred drugo svetovno vojno je Slovenska matica sodelovala pri ustanovitvi Akademije znanosti in umetnosti, po vojni pa je do danes obveljala kot eno osrednjih slovenskih kulturnih žarišč. Matica in njeni člani so vidno sodelovali v procesu slovenske demokratizacije, osamosvajanja in mednarodnega priznanja.

Matica danes

Delo Slovenske matice v današnjem času se deli na založniško in znanstveno ter kulturno-umetniško področje. S pomočjo več kot 300 rednih članov Matica pripravlja poleg znanstvenih sestankov in javnih kulturnih prireditev tudi knjižne programe, ki pokrivajo različna področja humanistike in v manjši meri tudi naravoslovja in tehnike. Filozofska knjižnica Slovenske matice, v kateri izhajajo najpomembnejša dela evropske in zunajevropske filozofije, je dosegla svojo 63. izdajo. Podobno kontinuiteto imajo knjižne izdaje zgodovinopisja, umetnostne in slovstvene zgodovine in drugih vej humanistike ter leposlovja in memoaristike. Pomembno znanstveno delo razvija tudi na področju naravoslovja in tehnike. Posebno pozornost pri svojem znanstvenem, kulturnem in založniškem delu posveča izvorni slovenski ustvarjalnosti. Njeno delo sega v slovensko zamejstvo, prav tako sodeluje z uglednimi evropskimi znanstveniki in umetniki. Znanstveno in kulturno delo poteka v odsekih, ki prirejajo pomembne in odmevne simpozije, okrogle mize in predavanja o slovenski preteklosti in perečih kulturnih, znanstvenih in družbenih problemih današnjega časa. Ob 140-letnici delovanja je predsednik dr. Janez Drnovšek na predlog SAZU Slovensko matico odlikoval z zlatim častnim znakom svobode Republike Slovenije za izjemen delež pri širjenju knjige in kulturnem ter znanstvenem poslanstvu med Slovenci.

150-letnica je potekala pod častnim pokroviteljstvom predsednika RS Boruta Pahorja, obeležena je bila z razstavo knjig v Narodni in univerzitetni knjižnici in pozneje v Univerzitetni knjižnici v Mariboru, s proslavo v Slovenski filharmoniji, znamko in dopisnico Pošte Slovenije, dokumentarnim filmom Televizije Slovenije in izdajo jubilejnega zbornika.

2. CILJI

Financiranje Slovenske matice je bilo do leta 2001 urejeno tako, da so bili knjige in znanstvena srečanja financirani iz proračuna RS po vsakokratnih kriterijih Sekretariata, pozneje Ministrstva za kulturo, trije njeni uslužbenci pa so prejeli plače iz proračuna po tarifnih skupinah za delavce v kulturi. Leta 1994 je bil med Slovensko matico, Ministrstvom za kulturo in Ministrstvom za znanost podpisan Protokol o vsakoletnem financiranju določenega števila knjig, pozneje razširjen z aneksom za ponatise filozofskih izdaj. Po letu 2001, ko je bilo ukinjeno proračunsko pokrivanje plač za uslužbence, je Matica sodelovala zgolj še na javnih razpisih, pri katerih so bili v subvencije vključeni tudi neprogramski stroški. Danes pa iz javnih virov prejema samo sredstva, ki ne pokrivajo niti avtorskih honorarjev. To stanje je pripeljalo Slovensko matico v nevzdržen položaj, v katerem je njeno delo ogroženo v samem temelju. V času, ko so se vse slovenske založbe in celo književne družbe privatizirale, je edino Slovenska matica s sklepom

upravnega odbora ostala javna institucija, ki pa zaradi neurejenega financiranja vse teže tekmuje s komercialnimi založbami in znanstvenimi zavodi, ki jih v celoti financira država. Cilj predloga zakonske ureditve je torej ureditev osnovnega systemskega financiranja, ki ga je bila Matica deležna v preteklosti in ki bo tudi v prihodnje omogočalo vzpostavitev najosnovnejših pogojev, v katerih bo lahko nadaljevala svoje delo v obsegu, primerljivem s preteklimi zgodovinskimi obdobji, v katerih je bilo njeno delovanje za slovensko nacionalno identiteto nepogrešljivo. Glede na globalna dogajanja našega časa ni prav nobenega razloga, da bi se vlogi Slovenske matice v tem zgodovinskem trenutku smeli odreči, saj je njeno delovanje za slovensko družo danes še bolj nepogrešljivo, hkrati pa v nobenem pogledu ni primerljivo z delom zasebnih, posebej profitnih založb ali nevladnih producerskih organizacij.

Glede na vse naštetu je bilo delovanje Slovenske matice že doslej in je tudi poslej v javnem interesu in še vedno povezano s cilji, ki so jih zastavili ustanovitelji leta 1864. Slovenska matica skrbi in mora skrbeti za dostopnost pomembnih domačih in tujih (prevedenih) kakovostnih leposlovnih in filozofskih ter znanstvenih del, ki glede na absorpcijsko zmožnost slovenskega knjižnega trga nikakor ne morejo doseči pokritja upravičenih stroškov nastanka (prevoda), tiska, promocije, distribucije idr. stroškov, zato pri tovrstnih izdajah tudi običajna subvencija ne zadošča. S svojim delovanjem Matica še naprej skrbi tudi za sprotno oblikovanje slovenske strokovne terminologije s spodbujanjem nastajanja in izdajanjem del na že opisanih deficitarnih področjih filozofije in znanosti. Z organizacijo okroglih miz, simpozijev in javnih razprav o posebnih vprašanih prispeva k ohranjanju dialoga znotraj družbe na področjih, ki so ključnega pomena za razvoj in živost mišljenja, znanosti in duhovne ustvarjalnosti. S tem svojim delovanjem Matica prispeva in skrbi za oblikovanje in ohranjanje slovenske kulturne in narodne identitete.

3. PREDLAGANE REŠITVE

a) Predstavitev predlaganih rešitev:

Glede na opisano stanje je možnosti za stabilizacijo delovanja Slovenske matice več: po eni bi financiranje Matice potekalo v okviru SAZU, kar bi povzročilo nejasnosti pravnostatusne narave, pa tudi nesmotno dodatno administriranje, po drugi bi Matica v skladu z določbami Zakona o uresničevanju javnega interesa v kulturi postala javni zavod, a bi s tem izgubila dosedanjo samostojnost (tudi nepremičnine, ki jih upravlja), njeno delovanje bi bilo potrebno redefinirati v okviru možnosti izvajanja javne službe, ki je poslanstvo javnih zavodov, kar pa bi posledično pomenilo popolnoma drugačen ustroj in s tem tudi njeno bistveno okrnjeno delovanje.

b) Način reševanja:

Edino primerna možnost je po vsem povedanem sprejem posebnega zakona o Slovenski matici, ki bo Republiko Slovenijo zavezal k financiranju osnovnega dela njenega programa in najosnovnejših stalnih stroškov njenega delovanja. Edini način, da do tega pride, je torej ureditev posebnega statusa Slovenske matice, ki mora biti glede na njen poseben zgodovinski in aktualni položaj urejen s posebnim zakonom (*lex specialis*); le-ta v okviru kulturnopolitičnega sistema določi najosnovnejše okvire financiranja in nadzora s strani države v delu, v katerem gre za smotnost in namenskost porabe javnih sredstev. V tem delu se torej financira in nadzira na način, primerljiv z javnimi zavodi v kulturi.

4. PRIKAZ UREDITVE V DRUGIH PRAVNIH SISTEMIH IN PRILAGOJENOSTI PREDLAGANE

UREDITVE PRAVU EVROPSKE UNIJE

Predlog zakona oz. njegov predmet urejanja ne posega na področja, urejena s pravom EU.

Tradicija organiziranja v okviru tovrstnih organizacij je, glede na specifični zgodovinski razvoj, značilna za slovanske narode: bunjevskega, češkega, črnogorskega, hrvaškega, lužiškosrbskega, moravskega, poljskega, slovaškega, srbskega itd.

Matica hrvatska je bila ustanovljena 1842. leta. Matica izdaja periodiko o umetnosti, kulturi in znanosti. Ob založniški dejavnosti prireja Matica hrvatska tudi kulturne in znanstvene dogodke, predstavitve knjig, znanstvene simpozije, okrogle mize, strokovna in znanstvena predavanja. Pri Matici deluje tudi Galerija Matice hrvatske, kjer razstavljajo predvsem mladi umetniki. Zaradi tradicije delovanja je tudi Matica hrvatska pridobila status nacionalne organizacije, ki je med drugim financirana tudi iz državnega proračuna (oddelki po posameznih mestih pa iz lokalnih proračunov). Njena pravila, sprejeta v letu 2014, zelo natančno urejajo njen ustroj, delovanje, pravice in dolžnosti članov, način financiranja in nadzor nad porabo sredstev. Letna dotacija državnega proračuna znaša med 0,65 in 1 mio evrov).

Matica slovenská (Matica slovaška) je znanstvena in kulturna institucija slovaškega naroda, ki se osredotoča na teme, povezane s slovaškim narodnim vprašanjem, v zadnjem času posebej v odnosu do EU. Prva od kulturnih institucij Slovakov je bila ustanovljena leta 1863 kot nasledek nacionalnih prizadevanj, da se vzpostavi temelje slovaškega znanstvenega in kulturnega delovanja, knjižnic in muzejev. Danes je urejena z Zakonom o Matici slovaški iz leta 1997. Financiranje Matice je kljub temu dokaj nejasno in zapleteno. Zakonska definicija Matice določa, da je »verejnopravna ustanoviteljica« – gre za besedno zvezo, ki je še najbližje naši osebi javnega prava, ustanovljeni, da deluje v javno korist. Podobno je v Slovaški republiki definirana tudi javna radiotelevizija. Matica lahko prejema denar za svoje delovanje od države in hkrati posluje z lastnim premoženjem. Poleg tega Matica prejema namenske donacije iz državnega proračuna Republike Slovaške za izpolnjevanje različnih drugih nalog. Matica pridobiva tudi sredstva od svojih članov, od sponzorjev, pa tudi iz Evropske unije (pri čemer je velika nasprotnica EU).

Matica srpska (s sedežem v Novem sadu) ima danes skoraj 2.000 sodelavcev. Vključeni so v številne znanstvene in razvojne projekte v Oddelku za književnost in jezik, Oddelku za leksikografijo, Oddelku za družbene vede, Oddelku za naravoslovje, Oddelku za likovno umetnost, Oddelku za uprizoritvene umetnosti in glasbe ter Oddelku rokopisov. Izdajajo deset periodičnih publikacij in monografije velikega pomena za srbsko kulturo in znanost. Knjižnica Matice srpske ima več kot 3.500.000 knjig, Galerija Matice srpske pa hrani bogato zbirko srbskih slik iz osemnajstega in devetnajstega stoletja. Vsako leto Matica srpska podeljuje tudi nagrade za dosežke na različnih področjih kulture in znanosti. Poseben Zakon o Matici srpski ureja premoženjske in finančne vidike njenega delovanja, določa pa tudi način porabe sredstev v kulturne in izobraževalne namene. Njeno delovanje v skladu z zakonom financira država, v povprečni letni višini 0,4 mio evrov (letos 0,3 mio evrov).

II. BESEDILO ČLENOV

I. VSEBINA ZAKONA

1. člen

Ta zakon določa namen, delovanje, ki je v javnem interesu, organizacijo, financiranje in nadzor nad Slovensko matico.

II. SPLOŠNE DOLOČBE

2. člen

(1) Slovenska matica je nacionalna kulturna in znanstvena institucija, ki združuje člane s področij humanističnih in naravoslovnih ved.

(2) Slovenska matica je avtonomna institucija, ki nadaljuje tradicijo najstarejšega slovenskega kulturnega in znanstvenega društva, ustanovljenega v letu 1864.

3. člen

(1) Slovenska matica je institucija, ki je ustanovljena in deluje v javnem interesu kot društvo s posebnimi pravicami, obveznostmi in odgovornostmi, ki jih določata ta zakon in statut Slovenske matice.

(2) Republika Slovenija zagotavlja pogoje za delo in razvoj Slovenske matice na način, določen s tem zakonom.

III. NAMEN DELOVANJA

VARIANTA I.

4. člen

Namen Slovenske matice je spodbujanje in razvijanje kulturne in znanstvene ustvarjalnosti v Sloveniji. Svoj namen uresničuje tako, da pri svojem delu združuje vrhunske znanstvene, umetniške in kulturne delavce s področij umetnosti, humanistike, družboslovja, naravoslovja, tehnike in medicine ter

- organizira področne in interdisciplinarne razprave o znanstvenih in kulturnih problemih slovenske preteklosti, sedanjosti in razvijanje načrtov za slovensko ustvarjalno prihodnost;
- izdaja domača in tuja leposlovna, znanstvena in poljudnoznanstvena dela splošnega kulturnega pomena;
- prispeva k oblikovanju kulturne, znanstvene in izobraževalne politike v Sloveniji;
- posveča posebno skrb izvorni slovenski ustvarjalnosti in ohranjanju izročila slovenske kulture in jezika;
- organizira javna predavanja, simpozije in okrogle mize s področij svojega delovanja;
- spodbuja organiziranje in oživljanje kulturne dejavnosti v celotnem slovenskem narodnem prostoru in se v ta namen povezuje s kulturnimi organizacijami in posamezniki v slovenskem zamejstvu;

- razvija mednarodno sodelovanje na področjih svojega delovanja;
- opravlja druge naloge v skladu s tem zakonom in statutom.

VARIANTA II.

4. člen

(1) Namen Slovenske matice je spodbujanje in razvijanje kulturne in znanstvene ustvarjalnosti v Sloveniji, tako da pri svojem delu združuje vrhunske znanstvene, umetniške in kulturne delavce s področij humanistike, umetnosti, naravoslovja, tehnike, medicine in družboslovja.

Svoj namen uresničuje tako, da:

- organizirana področne in interdisciplinarne razprave o znanstvenih in kulturnih problemih slovenske preteklosti, sedanjosti in razvijanje načrtov za slovensko ustvarjalno prihodnost;
- razvija mednarodno sodelovanje na področjih svojega delovanja.

Pri tem je na področju kulture še poseben namen Slovenske matice:

- razvijanje izvirne slovenske umetniške ustvarjalnosti in ohranjanje izročila različnih področij slovenske umetnosti;
- izdajanje domačih in tujih leposlovnih in humanističnih del splošnega pomena;
- skrb za slovenski jezik tako v Sloveniji kakor v slovenskem zamejstvu in zdomstvu;
- spodbujanje organiziranja in poživljanja kulturne dejavnosti v celotnem slovenskem narodnem prostoru, pri čemer se povezuje s kulturnimi organizacijami in posamezniki v slovenskem zamejstvu;
- promocija slovenskih umetniških dosežkov v tujini.

Na področju znanosti in izobraževanja pa še posebej:

- prirejanje simpozijev, okroglih miz in predavanj o naravoslovnih in humanističnih temah, pomembnih za razvoj slovenske znanosti;
- izdajanje znanstvenih monografij in poljudnoznanstvenih del naravoslovja, tehnike, humanistike, medicine;
- ohranjanje znanstvenega izročila na področju naravoslovja in tehnike ter zgodovine šolstva in izobraževanja;
- povezovanje s sorodnimi ustanovami v tujini;
- oskrbovanje slovenskih knjižnic v tujini, slovenskih lektoratov na tujih univerzah in drugih znanstvenih ustanovah z deli slovenskih znanstvenikov;
- sodelovanje pri načrtovanju znanstvene in izobraževalne politike v Sloveniji.
- opravljanje drugih nalog v skladu s tem zakonom in statutom.

5. člen

(1) Slovenska matica ima statut, ki podrobneje določa:

- njeno organizacijo in organe;
- postopke imenovanj, mandate, njihove pristojnosti in način odločanja;
- njeno upravljanje in zastopanje;
- način razpolaganja z njenimi prihodki in premoženjem ter
- druga vprašanja, pomembna za opravljanje dejavnosti in poslovanje Slovenske matice v skladu s tem zakonom in predpisi, ki urejajo društva.

(2) Statut Slovenske matice sprejme zbor članov.

(3) Zbor članov lahko sprejme tudi druge splošne akte, s katerimi se urejajo druga vprašanja, pomembna za delo in poslovanje Slovenske matice.

IV. ČLANI SLOVENSKE MATICE

6. člen

(1) Slovenska matica ima redne, častne in zaslužne člane.

(2) Za rednega člana Slovenske matice je lahko izvoljen vrhunski znanstveni, umetniški ali kulturni delavec. Redne člane voli upravni odbor. Izvolitev za člana Slovenske matice je nacionalno kulturno in družbeno priznanje.

(3) Za zaslužnega člana je lahko imenovan član društva zaradi zaslug pri uresničevanju namena Slovenske matice. Zaslužne člane imenuje upravni odbor na predlog zbora članov.

(4) Za častnega člana je lahko izvoljen vrhunski znanstveni, umetniški ali kulturni delavec, ki je s svojim delovanjem bistveno prispeval k delovanju in ugledu Slovenske matice. Častne člane voli zbor članov z večino glasov.

(5) Postopek volitev in imenovanja članov, prenehanje članstva ter pravice in obveznosti članov se določijo s statutom.

(6) Člani Slovenske matice, razen častnih članov, plačujejo letno članarino.

V. UPRAVLJANJE IN ORGANIZACIJA SLOVENSKE MATICE

7. člen

(1) Organi Slovenske matice so zbor članov, upravni odbor, nadzorni odbor in predsednik.

8. člen

(1) Predsednik predstavlja in zastopa Slovensko matico ter je odgovoren za zakonitost dela. Predsednika izvoli zbor članov z večino glasov.

(2) Postopek volitev, mandat in naloge predsednika se določijo s statutom.

9. člen

(1) Zbor članov je organ upravljanja, ki ga sestavljajo vsi redni, častni in zaslužni člani. Slovenske matice.

(2) Zbor članov se sklicuje na rednih, izrednih in dopisnih sejah.

(3) Zbor članov Slovenske matice:

- sprejema statut Slovenske matice;
- obravnava temeljna vprašanja uresničevanja nalog Slovenske matice;
- sprejema program dela in finančni načrt Slovenske matice;
- sprejema letno poročilo
- voli člane Slovenske matice;
- imenuje in razrešuje organe Slovenske matice;

opravlja druge naloge, ki jih določata ta zakon in statut.

(5) Zbor članov sklepa veljavno, če je na seji navzoča večina rednih članov.

(6) Zbor članov sprejema odločitve na sejah z večino glasov navzočih članov.

10. člen

(1) Upravni odbor je organ upravljanja, ki ga izvoli zbor članov.

(2) Upravni odbor:

- sprejema akt o notranji organizaciji in sistemizaciji delovnih mest,
- opravlja druge naloge, ki jih določa statut.

(3) Sestava, mandat in naloge upravnega odbora se določijo s statutom.

11. člen

(1) Nadzorni odbor nadzira delo organov Slovenske matice, posebno njihovo finančno in materialno poslovanje. O svojem delu in ugotovitvah poroča zboru članov, o svojih ugotovitvah pa sproti obvešča tudi upravni odbor.

(2) Sestava, mandat, naloge in način odločanja nadzornega odbora se določijo s statutom.

12. člen

(1) Za opravljanje uredniških, organizacijskih, strokovno-tehničnih in administrativnih del ima Slovenska matica strokovno službo. Notranjo organizacijo in sistemizacijo delovnih mest strokovne službe in plače delavcev ureja poseben pravilnik. Pristojnosti delodajalca izvaja predsednik.

(2) Za delovna razmerja ter za pravice in dolžnosti iz delovnega razmerja veljajo predpisi, ki urejajo delovna razmerja, in kolektivne pogodbe. Delavci, ki sklenejo delovno razmerje s Slovensko matico, so v delu, v katerem so sofinancirani iz javnih sredstev, javni uslužbenci, za katere se uporabljajo predpisi, veljavni za javne uslužbenke v javnih zavodih na področju kulture in znanosti, za urejanje delovnih razmerij pa določbe predpisov, ki urejajo delovna razmerja.

13. člen

(1) Za uresničenje nalog lahko Slovenska matica ustanavlja stalna in občasna delovna telesa, v katera vključuje poleg svojih članov in članic (v nadaljevanju besedila: člani) tudi sodelavce in sodelavke z različnih kulturnih in znanstvenih področij.

(2) Sestavo, postopek imenovanja, naloge in mandat delovnih teles določa statut.

VI. SREDSTVA ZA DELO SLOVENSKE MATICE

14. člen

(1) Prihodki Slovenske matice so:

- sredstva državnega proračuna, pridobljena na podlagi odločbe ministrstva, pristojnega za kulturo, in ministrstva, pristojnega za znanost,
- članarine,
- sredstva, pridobljena s prodajo blaga in storitev na trgu,
- sredstva iz sponzorstev, donacij, dediščin in daril,
- sredstva, pridobljena na podlagi javnih razpisov,
- sredstva od upravljanja z lastnim premoženjem, s katerim razpolaga in upravlja samostojno.

(2) Prihodki Slovenske matice so namenjeni izvajanju dejavnosti in nalog, določenih v tem zakonu in statutu, zagotavljanju pogojev za delovanje Slovenske matice in za poplačilo drugih stroškov.

(3) Republika Slovenija zagotavlja finančna sredstva za delovanje Slovenske matice na podlagi finančno ovrednotenega letnega programa dela na način, kot je določen z zakonom, ki ureja javni interes za kulturo, za javne zavode na področju kulture, in sicer za:

- izvajanje programa dela v delu, ki je v javnem interesu in ga ni mogoče financirati iz drugih javnih virov;
- plače in prispevke treh redno zaposlenih javnih uslužbencev.

(4) Na tej podlagi dodeljena sredstva se lahko porabijo zgolj za izvajanje programa dela. Če ta program ni izveden v napovedani obliki ali sredstva niso v celoti porabljena, se opravi poračun sredstev v naslednjem letnem programu dela.

(5) Slovenska matica zagotavlja jasno, pregledno in primerno ločevanje dejavnosti v javnem interesu od dejavnosti, ki ne spadajo med dejavnosti v javnem interesu, vključno z jasnim ločevanjem računovodskih izkazov, v skladu z zakonom, ki ureja preglednost finančnih odnosov in ločeno evidentiranje različnih dejavnosti.

(7) Slovenska matica odgovarja za svoje obveznosti z vsem svojim premoženjem. Republika Slovenija za obveznosti Slovenske matice ne odgovarja.

VII. NADZOR NAD DELOVANJEM

15. člen

(1) Nadzor nad finančnim poslovanjem Slovenske matice v delu, v katerem je financirano z javnimi sredstvi, opravlja Računsko sodišče Republike Slovenije.

(2) Nadzor nad zakonitostjo, smotnostjo in namensko porabo proračunskih sredstev opravljata ministrstvo, pristojno za kulturo, in ministrstvo, pristojno za znanost, in sicer skladno s svojimi delovnimi področji, ter ministrstvo, pristojno za finance.

VIII. JAVNOST DELA

16. člen

Slovenska matica zagotavlja javnost svojega dela, upošteva omejitve, ki izhajajo iz predpisov, ki urejajo varovanje osebnih in tajnih podatkov, ter drugih predpisov.

IX. PREHODNE DOLOČBE

17. člen

(1) Zbor članov najpozneje v dveh mesecih od uveljavitve tega zakona sprejme statut, s katerim uskladi delovanje Slovenske matice s tem zakonom. Upravni odbor sprejme akt o notranji organizaciji in sistemizaciji delovnih mest najkasneje v dveh mesecih od uveljavitve tega zakona.

(2) Zbor članov Slovenske matice iz prejšnjega odstavka skliče upravni odbor Slovenske matice.

(3) Najpozneje v enem mesecu od dneva začetka veljavnosti tega zakona pristojni organ Slovenske matice pristojnemu ministrstvu predloži v uskladitev predlog letnega programa dela na podlagi poziva, ki mu je posredovan s strani ministrstva, pristojnega za kulturo, ob začetku veljavnosti tega zakona.

(4) Z dnem pravnomočnosti odločbe o financiranju, ki jo izda pristojno ministrstvo, se sklene anekse k pogodbam o zaposlitvi zaposlenim sodelavcem Slovenske matice, ki bodo izvajali dejavnosti, opredeljene v odločbi. Z aneksi se njihove pogodbe o zaposlitvi prilagodijo določbam s področja zakonodaje javnih uslužbencev in sistema plač v javnem sektorju.

X. KONČNA DOLOČBA

18. člen

Ta zakon začne veljati petnajsti dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

III. OBRAZLOŽITEV

1. člen:

Na podlagi predlaganega zakona se določi namen, delovanje, ki je v javnem interesu, organizacija in financiranje Slovenske matice.

2. člen

Člen vsebuje programsko določbo, ki opredeljuje vsebinski status Slovenske matice.

3. člen

Gre za pravno-statusno določbo, ki jasno opredeljuje nevladni status Slovenske matice kot društvo, hkrati pa dolžnost Republike Slovenije, da zagotavlja Slovenski matici pogoje za delo in razvoj na način, določen v tem zakonu.

4. člen

Z zakonom se določi namen delovanja ter vsebinske pristojnosti Slovenske matice. Namen Slovenske matice je spodbujanje in razvijanje kulturne in znanstvene ustvarjalnosti v Sloveniji, tako da pri svojem delu združuje vrhunske znanstvene, umetniške in kulturne delavce s področij humanistike, umetnosti, naravoslovja, tehnike, medicine in družboslovja.

5. člen

Določa vsebino temeljnega pravnega akta in pravno podlago za druge pravne akte Slovenske matice v pristojnosti zbora članov.

6. člen

Opredelijo se člani Slovenske matice in kdo je lahko njen član. Slovenska matica ima redne, častne in zaslužne člane. Določi se obveznost članov do plačila članarin, razen za zaslužne člane, ki članarine ne plačujejo. Postopek volitev in imenovanja članov, prenehanje članstva in druge obveznosti in pravice se določijo s statutom.

7. člen

Določijo se obvezni organi Slovenske matice, ki so zbor članov, upravni odbor, nadzorni odbor in predsednik.

8. člen

Predsednik je določen kot zastopnik Slovenske matice v pravnem prometu. Člen določa pravno podlago za ureditev postopka imenovanja, mandata in naloge predsednika v statutu.

9. člen

Določi se sestava zbora članov Slovenske matice, ki ga sestavljajo vsi redni, častni in zaslužni člani. Člen določa naloge zbora članov ter način dela in odločanja.

10. člen

Upravni odbor je organ upravljanja, ki ga izvoli zbor članov. Določi se pristojnost sprejemanja akta o notranji organizaciji in sistemizaciji delovnih mest ter pravna podlaga za določitev sestave, mandata in naloge upravnega odbora v statutu.

11. člen

Delo organov Slovenske matice nadzira nadzorni odbor. Člen določa način odločanja ter pravno podlago za določitev sestave, mandata in nalog nadzornega sveta v statutu.

12. člen

Slovenska matica ima za opravljanje uredniških, organizacijskih, strokovno-tehničnih in administrativnih dejavnosti strokovno službo. Določba vzpostavlja podlago za ureditev zaposlitvenih in pravnih razmerij, povezanih z izvajanjem dela Slovenske matice. V delu, v katerem so morebitne zaposlitve (so)financirane iz javnih sredstev, so tovrstni zaposleni v skladu s to določbo javni uslužbenci, izenačeni s položajem javnih uslužbencev v javnih zavodih na področju kulture.

13. člen

Poleg obveznih organov lahko ima Slovenska matica za uresničevanje svojih nalog tudi stalna in občasna delovna telesa. Člen daje podlago za določitev stalnih delovnih teles, njihovo sestavo, postopek imenovanja, naloge in mandat v statutu.

14. člen

V delu, ki je v javnem interesu, delovanje Slovenske matice financira Republika Slovenija na način, ki je določen za javne zavode na področju kulture v RS. Na ta način se na podlagi tega zakona financira minimalni obseg programa v delu, v katerem ni možnosti pridobivanja sredstev prek drugih javnofinančnih instrumentov, financira pa se tudi plače in prispevke treh redno zaposlenih javnih uslužbencev.

Slovenska matica mora zagotavljati jasno, pregledno in primerno ločevanje dejavnosti v javnem interesu od dejavnosti, ki ne spadajo med dejavnosti v javnem interesu, vključno z jasnim ločevanjem računovodskih izkazov, v skladu z zakonom, ki ureja preglednost finančnih odnosov in ločeno evidentiranje različnih dejavnosti. Določi se tudi odgovornost Slovenske matice tako, da za svoje obveznosti odgovarja z vsem svojim premoženjem, Republika Slovenija za obveznosti Slovenske matice ne odgovarja.

15. člen

Nadzor nad delovanjem v delu, ki je financiran z javnimi sredstvi, Slovenska matica posreduje v presojo Računskemu sodišču RS, nadzor nad zakonitostjo, namenskostjo in smotnostjo porabe sredstev pa pristojnim ministrstvom.

16. člen

Slovenska matica je zavezana k javnosti delovanja ob upoštevanju omejitev, ki izhajajo iz predpisov, ki urejajo varovanje osebnih in tajnih podatkov, ter drugih predpisov.

17. člen

Prehodne določbe so namenjene nemoteni uveljavitvi tega zakona ob hkratnem nemotenem delovanju Slovenske matice.

18. člen

Člen določa začetek veljavnosti zakona.